

BOQONNAA SAGAL

AADAA QUSANNA

Kaayyoolee Boqonnichaa: Barumsa kana erga xumuteen booda

- *Faaydaa qusannaan qabu ni beekta*
- *Baasii baraachisaa hin taane hiri'isuun mallattoo qusannaa ta'uu ni hubatta.*
- *Humnaa fi dandeettiin buluudhaan aadaa qusannaa akkamitti cimsuun akka danda'amu ni hubatta.*

9.1. Qusannaa

9.1.1. Faaydaalee Qusannaa

- *Naannoo jireenya keessatti namoota qusannaatti fayyadamuun of danda'an beektuu? Jiruu isaanii kan duraa fi kan ammaa wal bira qabuun madaaluun garaagarummaa ykn jijjiirama jiru hiriyoota keessanitti himaa.*

Tirsiitiifi obboleeyyan ishee

Tirsiitii fi obboleeyyiin ishee abbaa fi haati isaanii balaa konkolaatatiin erga du'anii waggaa tokko darbeera. Yaa tu'u malee warrii ijoollee kanaa yeroo lubbuun turan maallaqa waan qusantaniif ijoolleen isaanii rakkoo malee jiraachuu itti fufan. Tirsiit beektuu waan taateef quxusuwwan ishii

hogganuun maallaqa qaban seeraan itti fayyadamaa barnoota isaanii barachuu akka qaban itti himte. kanumaan maallaqa kanatti fayyadamaa walii yaaduun jiraatu. "Maatiin keenya osoo maallaqa kana yeroon qusachuu baatanii har'a eessa seenna turre?" - jechuun warra isaanii galateeffatu.

Gilgala -1

Gaaffilee armaan gadiif deebii sirrii ta'e kennaa.

1. Tirsiitii fi obboleeyyiin ishee barumsa isaanii osoo addaan hin kutin barachuu kan danda'an maallaqa warri isaanii olkaa'aniifiin ta'uu isaa see-naa kana irraa hubachuun ni danda'ama. Kanaaf, warri ijoollee kanaa maallaqa kana qusachuu kan danda'an tasa du'uu ofii waan beekaniif ta'innaa laata? Deebii keessan "eeyyee" yoo ta'e akkamitti beekuu danda'an? Deebii keessan "miti" yoo ta'e maallaqa kana maaliif akka olkaa'an ibsaa.
2. Dubbisa armaan ol bu'uureeffachuun Tirsiitii fi obboleeyyiin ishee hanga of danda'anitti barachuuf jecha maallaqaa warra isaanii irraa dhaalan akkamitti itti fayyadamuu qabu?

Qusannaan faaydaa hedduu qaba. Galii yeroo murtaa'aa ta'e tokko keessatti argamu qusachuun of fuulduraaf olkaa'uu fi rakkoon tasaa yoo nama qunname rakkoo ittiin bahuuf nama fayyada. Qusannaan fedhiwwan bu'ura ta'an guuttatanii jiraachuuf baa'ye fayyada. Fedhiwwan bu'uura jireenya dhala namaaf barbaachisoo ta'anis kan akka midhaan nyaataa, uffataa fi mana jireenyaa fa'a dha. Qusannaan dhunfaanis ta'ee, maatiin akka of danda'anii fi dandeettii ofitti amanuu akka horatan taasisaa. Namoonni mataa ofii danda'an miira hirkattummaan ykn gad antummaan ykn hiyyummaan itti hin dhagahamu.

Qusannan barumsaan of guddisuuf nama gargaara. Wayeen barumsaa yoo ka'u yeroo baa'ye summuutti kan dhufu waayee barumsa ijoollee qofa ta'uu danda'a. .Haa ta'u malee barumsi umuriin wan hin daangeffamneef maatiin ijoollee sadarkaa olaanaa irra hin geenye yoo ta'e jiruu ofii foyyeffachuuf jecha hojjechaa baratu. Fakkeenyaaf, mana barnootaa fi koll-ejjii keessatti namoonni galgala baratan hojii idilee kan qabanii fi maatii bulchan dha .Kana gochuu kan danda'an galii argatan irraa qusachuun baasii barumsaaf barb-aachisu kaffaluudhaan dha. Qusannaan yeroo dhukkubsatan, dullo-omanii fi sababa adda addaan humna daban kadhaa namaa irraa nama oolcha.

Gilgaala -2

Gaaffilee armaan gadiif deebii kenna

1. Faaydaalee qusannaa keessaa sadeen isaanii maatii ykn namoota naannoo keessanitti beekatan irraa ka'uun akka-sumas dubbisa armaan olii irraa ka'uun hiriyoota kees-saniif ibsaa..
2. Wanti sadarkaa keessanitti qusachuu dandeessan jira voo ta'e ibsaa.

9.1.2. Tooftaalee Qusannaa

Maloonni qusannaan ittiin gaggeeffamu jechuun maal jechuu dha? Mee barsiisaa fi hiriyoota keessanitti himaa.

Al- Kudhan safarii si'a tokko muri

Ganda tokko keessatti hanqinni roobaa ni qunname jedhanii yaaduun ogeessonni qonnaa ummataaf barnootaa fi akeekkachiisa kennuuf gara gandichaa dhaqan. Haala kanaan namoonni naannoo kana jiraatan bara dhufutti beelaa akka hin saaxilamne qabeenya isaanii ammumaa kaasee qusannaan akka itti fayyadamuu qaban barsiisan. Kana booda obbo Tasammaa fi haati manaa isaanii aadde Achaamyallash hojiiwwan bara kanaa fi bara dhufu raawwachuu barbaadan irratti mari'achuu akka qaban walii galan.

Bara kana intalli isaanii angaftittiin kolleejjii dhunfaatti galmoofta barachuu akka qabdu waan ama-nsiisteeffaa yaada ishii fudhatanii jiru. Ilmi isaanii immoo haati manaa isaa ulfa waan taateef isaan bira dhuftee dahuu akka qabdu murteessanii hanga dhuftutti qophaa'anii eegaa jiru.

Sadaffaan immoo mana isaanii citaadhaan ijaaramee ture gara qorqoorrootti jijjiiruu akka qaban armaan dura murteessanii waan turaniif isuma kana gochuuf qophaa'aa jiru.

Baasiwwan armaan olii kan isaan eegan ta'uu waan hubataniif irratti karoofatanii qotiyoo sadeen qaban keessaa tokko gurguruuf, midhaan bara darbe galfatan keessaa immoo dheedhii kuntaala lama akkasumas lukkuu buphaa buustu takka gurguruuf yaadanii jiru. Barnoonni ogeessota qonnaatiin kennameef garuu hojii hojjechuuf karoofatan irra deebi'anii akka itti yaadan taasise. Kanuma cinaatti immoo maatii isaan bulchan saglaniif uffataa fi nyaata dhiyeessuuf itti gaafatamummaa qabu. Kanaaf, akka yaada alkudhan safarii si'a tookko muri jechuun hawaasa keessatti himamutti rakkoo dhufuu danda'u ilaaluun hawwii isaanii hojii irra oolchuun dura irra deebi'anii xinxaluu qabu.

Gilgaala- 3

Gaaffilee armaan gadii irratti mari'adhaa.

1. Obbo Tasammaa fi Achaamyellash bara kana keessa karoora meeqatu isaan eeggata Maal fa'a dha ?
2. Galii qaban keessaa bahii gochuuf kan karoofatan rakkoo isaanii waliin wal madaalaa? Akkamitti?
3. Karoora isaanii keessaa kan haqamuu danda'u jiraa ? Deebiin keessan"Jira "yoo ta'e isakam? "Hinjiru" yoo ta'e maaliif?
4. Gorsa ogeeyyii dhaga'uu fi hordofuun nama fayyadaa?

Dubbisicha bu'uura gochuu fi haala qabatama naannoo keessanii irraa ka'uun deebii keessan kennaa.

Maallaaqa baayyee si'a tokko argatn irraayis ta'e galii yeroo yeroon argatan irraa kuufachuun barbaachisaa dha. Haa ta'u malee maloanni qusannaan itti gaggeeffaman maal fa'adha? Maloota qusannaa ilaalchisee isaan armaan gadii akka fakkeenyaatti eeruun ni danda'ama.

A. Baasii hin barbaachisne

hambisuu ykn hir'isuu

Baasii hin barbaachisne hambisuun ykn hir'isuun maloota qusannaa keessaa isa tokko dha. Fakkeenyaaf, maatiin ijoollee barsiisaa jiran baasii humnaa olii gammachuu (cidhaa) fi gaddaaf baasuu irra wantoota barumsa ijoollee isaanitiif barbaachisu guutuuf dursa kennuu qabu. Namoonni kunniin qabeenya gahaa qaban yoo ta'e malee meeshaalee bareedinaa bituu, yeroo yeroon iddoo bashannanaa deemuu ,yeroo yeroon humnaa ol keessummaa afeeruu hin qaban.

B. Mataa Ofii fi maatii ofii karooraan bulchuu

Maloota qusannaa kan ta'an keessaa kan biroo mataa ofii fi maatii ofii karooraan humna ofii irratti hundaa'uun bulchuu dha. Akkuma beekamu biyya keenya Itoophiyaa keessatti aadaa maatii baay'ee horachuu fi wal gargaaraa waliin jiraachuun kan barame dha. Haalli kun immoo karoora fi humna qabaniin jiraachuu keessatti gadi fageenyaan itti yaaduu gaafata. Maatiin miseensa baay'ee qabu baasii midhaan nyaataa, uffata, fayyaa fi barnootaa guutuuf yeroon itti rakkatu jiraachuu ni danda'a. Kana waan ta'eef ,maatii ofii bittinsuun ,ijoollee jiruu fi jireenya daandiif saaxiluu ykn ,humna isaanii ol hojjechuun akka bulan taasisuu danda'a. Al-tokkoon miseensota maatii hundaaf uffata

bituun rakkisaa ta'uu danda'a. Yeroo murtaa'e keessattis galii faaydaa maatii hundaaf oolu argachuun rakkisaa ta'uu danda'a. Miseensa maatii loogii malee bulchuun barbaachisaa dha. Kana keessa wanti guddaan yaadamuu qabu aadaa qusannaa cimsuu fi isuma kana miseensonni maatii hundi akka hubatan gochuu dha. Maallaqni qusataame altokkoon fedha maatii hundaa guutuu hin danda'u yoo ta'e rakkoo cimaa ta'eef dursa kennuun barbaachisaa dha. Dabalataanis akka fakkeenyaatti yoo fudhanne biyya keenya keessatti iddoo baay'eetti ilma dhiira gara mana barumsaatti erguun akka sumas dubartii immoo sagantaa cidhaa humnaa ol ta'e qopheessuun heerumsisuun kan barame dha. Inni kun immoo loogii kan qabuu fi yaada bu'uura qusannaatiin kan wal faalllessu dha. Maatii horachuu irraa kaasee galii argamu rakkoolee ciccimoo ta'an hiikuuf oolchuun murteessaa dha. Maatii baay'isuu dhiisuun ,galii fi baasii waliin madaaluun karooraan jiraachuuf haala mijeessa.

C. Mallaqa kuufame qabaachuu

Herrega baankii banuu, iqqubii, hojii gamtaa qusannaa fi liqaadhaan gurmaa'uun mala qusannaa isa bayeessa dha. Maallaqa baay'ee si'a tokko kaawwachuunis dirqama miti. Qusannaa saantima muraasa kaawwachuun jalqabuun ni danda'ama.

Gilgaala- 4**Gaaffilee armaan gadii deebisaa**

1. Karooraan jiraachuu jechuun maal jechuu akka ta'e haala barattaniin ibsaa.
2. Tooftaalee qusannaa maatii ykn naannoo keessanitti baraman barreeffamaan qopheessuun hiriyoota keessaniif daree keessatti dubbisaa.
3. Maatii keessan keessaa baankiitti ykn Iqqubiitti fayyadamuu ykn miseensa hojii gamtaa qusannaa fi liqaa ta'e yoo jiraate gaaffilee armaan gadii gaafadhaa. Deebii isaas barreeffamaan bar-siisaa keessaniif dhiyeessaa.

D. Mana baankii deemuun maallaqaa kan kaawwatan yoom yoomii? Kan baafatan hoo?

E. Mallaqaa kana deemanii kan baafatan yoo rakkinni akkamii isaan mudate?

9.2 Hawaasa Keessatti Gochaalee Faallaa Qusannaa

Daa'imman
Oabeenva!

Fakkii 9.1. Gochaalee faallaa qusannaa ta'an

Ergaawwan fakkii irratti mul'atan akkamiin faallaa qusannaa ta'uu akka danda'an ibsaa.

A. Baasii humnaa olii

- **Naannoo jireenya keessaniitti namoonni baasii humnaa olbaasuun rakkoo fi miidhaa adda addaatiif saaxilaman yoo jiraatan ibsa itti kenna.**

Rakkoo Walxaxaa

Hiiruutii fi Tsadaaluun uffanni seeraa mana barnootaa isaanii kan bitame waggaa sadi dura ture. Uffanni seeraa isaanii kun moofa'uu irra darbee kan bututee fi binxame ture. Akkasumas halluun isaa jijjiirratee jira.. Hiiruutiif uffanni seeraa mana barnootaa akka bitamuuf yeroo gaafatan warri isaanii maallaqa uffata seeraa mana barnootaa ittiin bitamuuf akka hin qabne itti himaa turan .Kanaafis sababa kan ta'e

warrii isaanii gibira yeroo baay'ee osoo hin kaffalin kuufame akka kaffalan waan dirqamaniif, waamicha cidhaan boodaaf afeerraa humnaa ol taasisuun intala fira isaanii waan waamaniif, dabalataan immoo bara haarawaa kana keessa ollaadhaa gadi osoo hin ta'in baasii guddaa baasanii maagaalaan alatti deemuun ayyannaa kabajuu waan qabaniif fi ayyaana masqalaa itti aanuuf sangaa bitanii qaluu waan qabaniif ta'uu isaa tarreessaniif.

Gilgaala- 5

Dubbisa armaan olii irratti hundaa'uun gaaffilee armaan gadiif deebii kennaa.

1. Rakkoon maatii kanaa inni guddaan maal?
2. Rakkoo kana akkamiin ba'uu danda'u?

B. Ilaalchaa duubatti hafaa

- **Ilaalchaa duubatti hafaa jechuun maal jechuu dha? Mee wanti be-ktan yoo jiraate ibsa irratti kennaa.**

Rakkoo Obbo Maahidarii fi Haadha manaa isaa

Intalli obbo Maahidarii fi aadde. Tiringoo, Tizzitaa kan jedhamtu baay'ee jalaa dhiibamtee jirti. Dhibee intala isaanii Tizzitaa beekuuf jecha naannoo isaan irraa baay'ee fagoo ta'e ganda mortuu tokko deeman. Mortichi sab-

aba maatiin kun gara mana isaa dhufaniif erga hubateen booda dhibeen intala tanaa "budaan nyaatamu" ishee waan ta'eef furmaata dhibichaa itti himuuf dursee akka hoolaa adii fidaniif hubachiise. Maatiin kun haaluma itti himameen hoolicha bitanii fidaniif. Hoolicha erga harkaa fuudhee booda warri intalattii biyya fagoo deemuun warqee gatiin isaa baay'ee mi'aawaa ta'e bitaanii galii akka godhan gaafate. Maatiin kun yeroo kanatti maallaqa harkaa qaban fixanii turan. Yaa ta'u malee maallaqa hin qabnu yoo jenne furmaata nuuf hin kennu jedhanii waan sodaataniif ollaa isaanii irraa liqeffachuuf deeman. Kun immoo rakkoo cimaa keessa isaan galche. Haa ta'u malee maddi dhibee intaala isaanii hin arganneef. Silumaa dhibeen ishee cimaa dhufe. Maallaqni harkaa dhumaa deemu fi liqii keessa galuun isaanii yeroof itti hin dhagahamne. Bara dhufu kaffaltii mana barnootaa ijoollee isaanii Kaffaluu akka hin dandeenye hin hubanne.

Gilgaala -6

Gaaffillee aramaan gadiif deebii kennaa.

1. Ilaalcha duubatti hafaa jechuun maal jechuu dha?
2. Akka armaan olitti ibsametti hojmaata duubatti hafaa namoota dhiphisuu fi rakkinaaf saaxilu

maatii fi ijoollee naannoo keessanii gaafachuun barsiisaa keessaniif daretti barreeffamaan dhiyeessaa.

Ilaalchonni duubatti hafoo ta'an jiruu fi jireenyi namaa akka hin fooyyofne godhu. Fakkeenyaaf, maal naan jedhan jechuun maallaqa hedduu baasuu fi meeshaalee miidhaginaa adda addaa bituu, mana mortuu deemanii mala-aaqa bahii gochuun isa kanaaf ragaa ta'u. Akkasumas dubartoonni dhiiraa gadi akka ta'anitti ilaaluunis ilaalcha duubatti hafa dha. Sababa Kanaan dubartiin hojjetee qabeenya akka horattu hin jajjabeeffamtu. Ilaalchoota duubatti hafoon kunniin qusannaa kan hin jajjabeessine dha.

Gilgala -7

Gaaffilee armaan gadii deebisaa

1. Ilaalchoonni duubatti hafoon guddina, jiruu fi jireenya namaa irratti akkamiin gufuu ta'uu danda'u?
2. Naannoo jireenya keessaniitti ilaalchoota duubatti hafoo dha jedhaman tarreesaa.

9.3 Hiyyummaa

9.3. Salphina Hiyyummaan Fidu

Fakkii 9.2 Ibsitoota hiyyummaa keessaa tokko

Fakkii armaan olii ilaaluun balaa hiyyummaa fi beelli nama irraan gahu ibsaa. Hiyyummaan eenyumaaa namaa xiqqeessa. Hiyyummaan waan jaalatan nama dhabsiisa. kabaja nama dhoraka. Kadhaf nama saaxila.

Hiyyummaan bifa lama qaba. Inni tokko hiyyummaa maallaqa ti. Inni lammaffaan immoo hiyyummaa beekumsaa ti. Isaan lachuu dhalli namaa jireenya sadarkaa gad aanaa akka jiraatuu fi akka walitti bu'iinsi jiraatu kan godhan dha. Isaan lachuu hirkattummaa uumu. Hirkattummaan immoo nama hirkate irra darbee nama ofitti hirkises rakkoof saaxila. Namni hiyyummaa beekumsaa qabu hojii hojjechuu hin danda'u Kan namni hojjetuun jiraachuu fedha. Hiyyummaan beekumsaa hiyyummaa qabeenya caalaa balaaf dhala namaa saaxila. Hiyyummaa maallaqaa jabaatanii karooraan yoo hojjatan mo'achuun ni

danda'ama. Hiyyummaan beekumsaa kan badu garuu barumsaan qofa dha. Beekumsaa fi hojmaata haaraa fudhachuufis fedhii gaafata.

Gilgala- 8

Gaaffilee armaan gadii deebisaa

1. Miidhaawwan hiyyummaan dhala namaa irratti geessisuu danda'u keessaa sadi barreessaa.
2. Hiyyummaani fi aadaa hojii cimaa jiraachuu dhabuun gargar bahuu kan hin dandeenye ta'uu isaanii barreeffamaan barsiisaa keessaniif dhiyeessaa.

9.3.2 Hariiroo Qisaasummaa Fi Hiyyummaa

- ***Qisaasummaa jechuun maal jechuu dha? Hiyyummaa waliin haala kamiin wal qabatu?***

Hiyyummaan kan dhalatu sababa adda addaan dha.. Kanneen keessaa tokkoo fi inni ijoon qisaasummaa dha. Qisaasummaa jechuun immoo mallaqa ykn qabeenya qabnu karooraan ala baasuu fi balleessuu jechuu dha. Fakkeenyaaf namoonni iqqubii fudhatan.

- a) Afeerraa sababa malee gageesan yoo ta'e

- b) Meeshaalee ittiin tajaajilamnu seeraan kunuunsanii itti fayyadamuu dhiisuun qisaasummaa dha.

Isa kana mee fakkeenyaan yaa ilaallu. Namichi gaarii oofu tokko meeshaalee gaarii isaa yeroo yeroon suphisiisee yoo kunuunse, gaarichi yeroo dheeraaf akka isa tajaajilu gochuu isaa ti. Akkasumas farda isaa nyaata gahaa fi boqonnaa gahaa yoo kenneef ,yeroo dheeraaf tajaajila irraa argachuu danda'a.Yaa ta'u malee gaarichi yoo jalaa miidhamu argaa maallaqa bahii gochuudhaan hin suphisiisu yoo ta'e ,farda isaaf boqonnaa fi nyaata gaarii yoo hin dhiyeessineef humna dhabaa deema. Dhumni isaas bayeessa hin ta'u.

Gilgala -9

Gaaffilee armaan gadii irratti mari'adhaa

1. Maloonni qusannaa jijja-beessan maal maal fa'a dha?
2. Qisaasummaan bu'uura hiyyummaa ti. Kun akka miin ta'uu akka danda'u hiriyoota kee waliin irratti mari'adhaa.

9.3.3 Hiyyummaa Balleessuuf, Baasii Xiqqeessuu Fi Qusannaa Barachuu

- ***Wantoonni baasii hir'suu dandeesisan maal fa'a isinitti fakkaatu?***

Baasii xiqqeessuuf baasiiwwan barbaachisoo ta’anii fi hin taane addaan baasanii beekuun murteessaa dha. Fakkeenyaaf baadiyyaa keessatti iddoo ibsaan hin galletti qotee bulaan tokko boba’aa bitee yoo itti fayyadama ta’e qabeenya qisaase jechuu miti. Garuu ayyaana sababeeffachuun ijoollee isaanii yeroo hundaa huccuu bituu fi ani eenyuu gadi jechuun baasii humnaa ol baasuun qisaasummaa ta’uu danda’a.

Ayyanaa fi aferraa adda addaa irrattis fira dhiyoo qofa waamuun afeeruun osoo danda’amu ani eenyuu gadi jechuun nama hedduu waamuun afeeruun rakkoo bara dheeraaf keessaa hin baane keessa nama galcha.

Gilgala- 10

Gaaffilee armaan gadii fi deebisaa

1. Baasii barbaachisaa ta’ee fi hin taane haala qabatamaa naannoo keessaniitti argamu irraa ka’uun fakkeenyaan ibsaa.
2. Baasii barbaachisaa hin taane hir’suun, akkamiin hiyyummaaballeessuun akka danda’amu irratti mari’ adhaa.

Yaada Xumura boqonnichaa

Namoonni jiruu tasgabbaa'ee fi mijaa'aa jiraachuuf aadaa qusannaa barachuun qabu. Aadaan qusannaa jiraachuun faayidaalee garaagaraa qaba.

Namoonni qusachuun rakkoo fi hiyyummaa moo'atanii jireenya mijaa'aa jiraatan hedduu dha. Qusannaan jireenya ofii fooyyessuu fi barumsaa fi beekumsaan of cimsuuf gargaara. Qusannaan gosa adda addaa qaba. Kanneen keessaa haala galii ofiitiin jiraachuun isa ijoo dha. Maallaqa olkaawwachuun fi humna ofiin jiraachuun baasii hin taaneef akka hin saaxilamne godha.

Aadaa qusannaa guddiffachuuf barmaatilee duubatti hafoo adda baasanii beekuun ni fayyada. Barmaatileen

kunniin qisaasummaa fi hiyyummaaf nama saaxilu. Humnaa ol afeerraa qopheessuu, ilaalchonni duubatti hafoon wkf. barmaatilee qisaa-summaaf nama saaxilan dha.

Walumaagalatti aadaan qusannaa jiraachuun dhabuun isaa hiyyummaaf nama saaxila. Aadaan qusannaa jiraachuun dhabuun immoo qisaasinni jiraachuun isaa agarsiisa. Qisaasummaan itti fayyadama maallaqa seeraan ala ta'e dha. Rakkoo kana hambisuuf baasii hir'isuu fi qusannaa baruun barbaachisaa dha. Sababni isaas hiyyummaan kabaja namummaa nama dhabsiisa. Kanaaf, amantaa of irratti qabaatanii jiraachuun fi hirkataa ta'anii nama rakkisuu manna aadaa qusannaa gabbifachuun qabna.

© MOE, FDR
Not to be

JECHOOTA IJOO

Hiyyummaa: Dhabiiinsa, rakkoo, hiyyeessa ta'u

Qisaasummaa: Mallaqa seeraan ala, karoora fi kaayyoo malee balleessuu

Qabeenya: Mallaqa , hambaa,

Jiruu mijaa'aa: Jireenya amansiisaa, ofitti amanuun jiraachuu, jireenya milkaa'aa rakkoo hin qabne, jireenya rakkoo hin qabne

Liqii: Fuula duraaf kan kaffalamu, rakkina nama mudate ittiin bahuuf namoota biroo irraa fudhachuu fi itti fayyadamuu

© MOE, FDR Ethiopia
Not to be republished

Gaaffilee keessa deebii

I. Gaaffilee armaan gadii dubbisuun sirrii kan ta'e "dhugaa" sirrii kan hin taane soba" jechuun debsaa.

1. Namni hiyyeessa ture soorressa ta'uu akkuma danda'u, soorressa kan ture immoo hiyyeessa ta'uu danda'a.
2. Hiyyummaan iiaalchaa fi hiyyumaan qabeenyaa gonkumaa kan adda hin baane dha
3. Karoorri jireenyaa fi qusannaan duubaa fi fuula dura saantima tokkoo ti.
4. Namni tokko liqii osoo hin fudhatin jiruu fi jireenya isaa gaggeessuu hin danda'u.
5. Hojii hojjannee jiraannu kamiyyuu keessatti qusannaan barbaachisaa dha.

II. "A" jala kan jiran " B" jala kan jiraniin Walitti firoomsi

"A"

1. Hiyyummaa
2. Dhaabbilee qusannaa aadaa
3. Qisaasummaa
4. Dhaabbilee qusannaa ammayyaa

"B"

- A. guddina walee
- B. Hirkattummaa
- C. Baasii sababa malee
- D. Of danda'uu
- E. Baankii
- F. Uqqubii

III. Gaaffilee armaan gadii dubbisuun bakka duwwaa ta'e guutaa

1. Naannoo itti jiraattan keessatti _____ fi _____ miidhaawwan qusannaa daangessan dha.
2. Malawwan qusannaa kan ta'an keessaa _____ fi _____ eeruun ni danda'ama.

IV. Gaaffilee armaan gadii dubbisuun deebii sirrii filadhaa.

1. Qusannaa jechuun
 - A. Qabeenya dhalootaa darbuu danda'u kaa'uu jechuu dha,
 - B. wabii yeroo rakkinaa fi balaa ti.
 - C. Namoota rakkatan dhaqqabuuf
 - D. hundinuu sirrii dha.

2. Baasii barbaachisaa hin ta'in hir'irsuu jechuun
 - A. karooraan jiraachuu
 - B. maatii miidhanii jiraachuu
 - C. Of miidhanii boruuf yaaduu
 - D. hunduu sirrii dha
3. Qisaasummaa jechuun
 - A. qusannaa yaaduu dhiisuu
 - B. Itti gaafatamummaa dhabuu
 - C. Baasii bakka baasuu qabanitti baasuu dhiisuu
 - D. "a" fi "b" n sirrii dha
4. Aadaa qusannaa horachuun wabii jireenyaa ti yoo jedhamu
 - A. Gatii dafqa ofiitti fayyadamuun nama gammachiisa
 - B. Maatiin akka hin diigamne gargaara
 - C. "a" fi "b"n deebii dha.
 - D. deebiin hin kennamne
5. Hiyyummaa iiaalchaa jechuun
 - A. Hojii jaalachuu dhiisuu jechuu dha.
 - B. Faayadaa waleef yaaduu dhiisuu jechuu dha.
 - C. Barmaatilee boodatti hafoo jala buluu jechuu dha.
 - D. Hunduu deebii dha

IV. Gaaffii armaan gadiitiif deebii gabaabaa kennaa

1. Aadaa qusannaa horachuun akkamiin hiyyummaa balleessuuf akka gargaaru ibsa irratti kennaa.
2. Naannoo jireenyaa keessanitti barmaatilee qusannoo irratti miidhaa geessisan jettan yoo xiqqaate fakkeenya lama eeruun isaan kana akkamiin akka of irraa ittisuun danda'amu ibsaa.